

HET EVANGELIE IN BEELDEN

De leerlingen kwamen naar hem toe en vroegen: ‘Waarom spreekt u in gelijkenissen tot hen?’ (Matteüs 13,10)

Geen plaatje bij een praatje

Ja, waarom eigenlijk? Waarom zoveel gelijkenissen? Iemand sprak over een ‘evangelie in beelden’ (de theoloog Noordmans). Maar waarom in beelden? Waarom niet in betogen, in recht-toe-recht-aan-taal? Waarom kwam Jezus vaak met een verhaal op de proppen?

Je zou misschien denken: omdat gelijkenissen bedoeld zijn als een illustratie, als een plaatje bij een praatje. Een handreiking voor beeldgevoelige mensen. Iets dat het begrijpen gemakkelijker maakt. Een didactisch verantwoorde manier van spreken die voor jan-en-alleman direct toegankelijk is. Maar dat is het niet.

Gewoon en buitengewoon

Kijk maar. Jezus spreekt over ‘de geheimen van het koninkrijk’. Daarover gaan de gelijkenissen: over geheimen. Voor sommigen blijven die geheimen gesloten. En dat is kennelijk een neveneffect van gelijkenissen: ze dienen niet alleen het begrijpen, ze verhullen het ook. Niet iedereen komt er – om zo te zeggen – in.

Er is dus iets vreemds aan die verhalen. Voor ons zijn ze zo overbekend dat we dat bijna niet meer zien. Maar kijk goed, ze beginnen altijd wel in het gewone, dagelijkse, bekende leven: ‘Een zaaier begon te zaaien’, ‘Een landeigenaar ging arbeiders huren’, ‘Een vader had twee zonen’. Maar hoe eindigen ze? Altijd buitensporig en ongeloofwaardig! Ze strijken tegen de haren in. Ze ontregelen.

Het Westland

De vader van de twee zonen trok degene voor die zijn vermogen verbrast en zijn leven verspeeld had, ten koste van de zoon die altijd zijn best had gedaan. De landeigenaar betaalde de mensen die een uur gewerkt hadden hetzelfde uit als zij die een hele dag onder de brandende zon gesloofd hadden.

In het Westland waar ik tussen de hardwerkende tuinders ooit predikant was, begrepen ze daar niks van. Hetzelfde loon? Dat was onrechtvaardig! Loon naar werken toch? Dat hadden ze goed door, daar in het Westland Ze voelden: deze gelijkenis klopt niet. Ze ontregelt. En dat geldt voor alle gelijkenissen. Kennelijk is dat dus de bedoeling. Je komt er niet zomaar in. Gelijkenissen beginnen wel in het gewone leven, maar vervolgens gaan ze in tegen alle standaarden.

Wie hielp de gewonde man langs de kant van de weg? Niet de priester of leviet, maar de toen diep verachte Samaritaan. Of neem onze gelijkenis. Het zaad in goede aarde bracht ongeloofwaardig veel op. En wat wordt er trouwens bedoeld met dat zaad? Het woord van God? Als Jezus de gelijkenis uitlegt (het is de enige die hij uitlegt), lijkt hij te zeggen: het zaad zijn de mensen zelf. De een komt op rotsige bodem, de ander tussen de struiken, de derde op goede grond. Hè?! Verwarrend!

Vier kenmerken

Gelijkenissen zijn dus niet zomaar illustraties om de boodschap gemakkelijker te maken. Ze maken het óók moeilijker. Gelijkenissen hebben altijd vier kenmerken:

1. Ze beginnen in het gewone leven, maar:
2. ze eindigen altijd buitensporig; ze lokken ons óver de grens van het acceptabele.
3. Een gelijkenis als geheel is altijd beeldtaal, metafoor voor Gods Koninkrijk dat komende is en dat anders is dan wij denken
4. Een gelijkenis wil het Koninkrijk onthullen, maar tegelijk verhult ze het. De hoorder moet er in proberen te komen. Ze zijn voor de goede verstaander.

Johan Cruijff zei: 'Je hebt het pas door als je het ziet.' Dat geldt bij uitstek voor de gelijkenissen. Het kwartje moet vallen. En nee, je hoeft er niet intelligent voor te zijn, alleen maar ontvankelijk.

Twee talen

Mag ik even wat filosofisch worden? Je hebt twee soorten talen: de taal van de buitenkant en de taal van de binnenkant. De taal van de buitenkant is de taal van de feitjes. Van $1+1=2$. Van de dingen die je kunt tellen, meten en wegen. Van de dingen die je kunt bewijzen, die je munt controleren. Geen gemakkelijker taal dan die van de buitenkant. Dat het vandaag mooi weer is, daarvan hoef je

niemand te overtuigen. Iedereen kan er over meepraten. ‘Lekker weertje hè?’
‘Zeg dat!’

Maar er is ook een taal van de binnenkant. Dat is een heel andere taal. Het is de taal van het gevoel, van de intuïtie, van de verbeelding, van wat je hart gewaar wordt. Die taal spreken we ook allemaal. Ik kan bijvoorbeeld zeggen: ‘Mijn vrouw is een schat.’ Niemand zal zeggen: ‘Een schat van goud of bankbiljetten?’ Of: ‘Dat is een vent op wie je kunt bouwen.’ Niemand zal zeggen: ‘Is hij van beton dan?’ We voelen: het is overdrachtelijk bedoeld. We lenen iets uit de buitenwereld (een grote hoeveelheid kostbare dingen, het fundament van een gebouw) om wat binnen in ons leeft en wat onzichtbaar is, zichtbaar is maken.

Techniek en poëzie

We hebben beide talen nodig. Maar het lijkt erop alsof in onze samenleving de taal van de buitenkant die van de binnenkant aan het overwoekeren is. Ruwweg zou je kunnen zeggen dat de taal van de buitenkant haar kampioenen heeft in management, economie en techniek. Die bepalen voor een steeds groter deel onze wereld.

Maar de taal van de binnenkant is bij uitstek die van verbeelding, van poëzie. Het is ook de taal van het geloof. Wij zeggen bijvoorbeeld: ‘Onze Vader die in de hemelen zijt’. Dat gaat over God. Maar niemand heeft God ooit gezien. Bewijs maar dat Hij bestaat. Tegenover de taal van de buitenkant sta je dan schaakmat. En toch doen mensen iets op in de werkelijkheid dat onze macht te boven gaat. ‘God’ zeggen we dan. En om die ervaring nog duidelijker te maken lenen we woorden uit het gewone leven en zeggen: ‘Het of Hij is als een vader’. Of als een moeder, zeggen profeten dan. Mag ook. Prima zelfs.

‘Hun is dat niet gegeven’

Jezus spreekt de taal van de binnenkant. En hij weigert om hetzelfde te zeggen in taal van de buitenkant. Want het láát zich niet zeggen in taal van de buitenkant. Wie alleen de taal van de buitenkant wil horen, jammer dan, maar die blijft er buiten. ‘Hun is dat niet gegeven,’ concludeert Jezus.

Is dat niet hard? Misschien ligt de hardheid juist bij die ander. Hij of zij blijft hardnekkig bij een koele of eendimensionale taal. Zijn of haar hart laat zich niet openen. Kennelijk was dat ook al zo in Jezus’ tijd. Maar wie de taal van de

binnenkant leert spreken, 'die zal nog meer krijgen, en het zal overvloedig zijn,' zegt Jezus.

Verstaanbaar

Er gaan al zolang ik dominee ben steeds stemmen op om verstaanbaar te spreken. De Bijbel moet in steeds eenvoudiger taal. De liturgie moet ontdaan worden van hoogdravende woorden. De preek moet de ruif niet te hoog hangen. Ik ben daar voor. Communicatief heet dat: er moet ontvanger-gericht gecommuniceerd worden. Je kunt niet zeggen: 'Wij hebben een Woord voor de wereld, maar wat er in die wereld leeft, dat interesseert me niet, als het Woord maar gebracht wordt.' Nee, verkeerd, zou ik zeggen: je moet juist afstemmen!

Maar er zit een grens aan de welwillendheid om 'over te komen'. Okke Jager zei ooit: 'Rechtstreeks spreken over God is als vioolspelen met bokshandschoenen.' In mijn woorden: de taal van de buitenkant is nooit geschikt om te spreken over God. Je hebt taal van de binnenkant nodig. Anders gaat het vals klinken.

Taal

En de ontvanger moet die taal dan ook leren verstaan, zich eigen maken. Taal doet er toe. In kerken verzeilen wij nog weleens in de managementstaal van regeltjes en protocollen. Of we stormen wij meteen naar de daad. Als een soort Feyenoord-gelovigen: 'Geen woorden maar daden.' Juiste club, zou ik zeggen. Maar – zegt deze fan - ook woorden en de taal die je spreekt doen ertoe.

Dat merken wij in onze samenleving. Op de social media wordt er ontzettend veel vuil gespuid. In stadions trouwens ook, ook die van Feyenoord. De meest grove woorden gaan over en weer. Haat, bedreiging – we liggen er misschien niet wakker van, maar de meeste mensen worden er steeds onrustiger van. Verkeerde woorden vergiftigen de samenleving. Waar moet dat heen, vraagt iedereen zich af. Maar zoek ook eens waar het vandaan komt. Is het niet omdat de zachte taal van de binnenkant overwoekerd is door die van de buitenkant? Door de no-nonsens-taal die steeds meer de norm is geworden? Soms tot in de kerk toe.

Een krokodil.

Tot nu toe ging deze preek ook min of meer in taal van de buitenkant. Nu tot slot taal van de binnenkant.

‘Kijk, papa,’ zegt een kleuter tegen zijn vader terwijl ze aan het wandelen zijn, ‘een olifant!’, en zijn handje wijst naar de wolken. Zijn papa lacht: wat zo’n mannetje allemaal niet in de wolken ziet! Die vader ziet alleen H₂O: waterdamp. Dat heeft hij zo geleerd op school, bij scheikunde. Hij heeft immers bijgeleerd. Denkt hij. Maar in werkelijkheid heeft hij iets áfgeleerd: zijn verbeelding te gebruiken. Hij ziet niet méér dan zijn kind, maar minder. Zijn zoontje ziet én wolken én een olifant. Maar papa zelf leeft in een verschaalde werkelijkheid. Daarom zei Jezus dat grote mensen weer kind moeten worden. Zeker: ook scheikunde leren. Maar daarna het kind een kans geven.

‘Rivieren klappen in hun handen, de bergen jubelen het uit,’ zingt Psalm 98. En wij zongen het aan het begin van deze dienst mee, als lof op de Schepper. Maar hij die alleen de taal van de buitenkant spreekt, hoort het niet, die rivieren en bergen. Hij of zij is symboolblind. ‘Rivieren hebben toch helemaal geen handen,’ zegt zo iemand, ‘en de bergen geen mond. Wat een onzin!’ Maar het kind in de mens kan het horen - en komt zo op het spoor van een Vader in de hemel, wiens Koninkrijk komt. Kijk, daar gaat de zaaier van dat Koninkrijk. Hij gaat over de akker van de wereld. Je ziet het soms in de wolken.

Orde van dienst

Ochtendlied: Lied 288

Bemoediging en groet

Openingslied: Psalm 98: 3 en 4

Als inleiding op de lezingen: Het liefste lied van overzee, deel 2: 57, vers 1 en 4

Lezing: Matteüs 13, 1-17

Lied 764: 1 en 4

Vervolg lezing: Matteüs 13, 18-23

Lied 764:6

Verkondiging

Meditatieve muziek

Lied 316

Slotlied: Lied 978

Zegen